

לכה את שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקנד
ערש"ק פרשת חוקת התשע"ז

פרה אדומה - ה"חוקה" היחידה בתורה?

הסימן האמיתי לרועה ישראל

בסוגיא דהאוחז ס"ת ערום

לצאת מהגבלות כל יום

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת חוקת, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקנד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, עוד בשנה זו, שמיוחדת בזה שנצטוונו בה "הקהל את העם האנשים הנשים והטף למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

להתפשט מחיי החולין ולהגיע לעליית נשמה

בהיותי ספוג בסיפורים רבים של התגלות נשמות הצדיקים, בגלוי ובסתור, לבניהם ולתלמידיהם, הייתי בטוח שאב-הסבא, ה"צמח צדק", נוכח כעת כאן והדבר שימח אותי, ויחד עם כך גם הפחיד אותי. הייתי כולי אפוף בהרגש נעלה, הרגש כזה שאינו מתבטא במלים, מהדרגות הגבוהות של "תונוני דליבא דלא כתבי אינשי".

אז, חשתי בכך בתמימותי הילדותי הטהור והזך, וכשגדלתי והתחלתי ללמוד חסידות ולהבין יותר מהי ההתקשרות של חסיד לרבי, הבנתי היטב, שדביקות המחשבה כזו של חסידים לרבי יש בכוחה לפעול שהרבי יבוא אל אותם חסידים.

אכן, בחיים הבהולים הנוכחים, קשה מאד לתאר ולהבין את הדבר, כיצד בכוחה של דביקות המחשבה להגיע כל כך רחוק. ברם, בחיים המתונים והזכים של אז, הבינו והרגישו זאת היטב.

דרך ארץ מיוחדת התעורר בי כלפי החסידים האלה. ראיתי בעין את כוחם הרוחני הגדול של אנשים אלה, להתפשט מחיי החולין ולהגיע לעליית נשמה כזו, להתעלות לעבר הרחוק בכל הלהט של נשמתם.

זכרונות ימי הנעורים

אח! כמה חיות ועידוד מביאה התוועדות חסידית כזו, זה משרש את כל החרולים מהחיים השריים, וזה מוזג רביעית של חיים בחיי היום יום, שחיי השעה של חיי העולם הגשמי נהיים שונים לגמרי, זכים וטהורים יותר.

התוועדויות חסידיות כאלו מטהרות את האויר ויוצרות סביבה של אור, מצביעות על דרכים בעבודת השי"ת, מעמידות את האברך על בסיס האמת ונחקקות במוחו ובלבו לעד.

זכרונות עסיסיים כאלה, ישנם בודאי בכל אחד שמגזע החסידים. כל בן, בת או נכד חסידי הנה לבד זאת שזורם בהם הדם, המוח והלשד של הוריהם וזקניהם החסידים, נושאים הם בתודעתם זכרונות ימי הנעורים ממה שראו ושמעו אצל הוריהם.

(תרגום מלקושי דיבורים ח"א עמ' ק"ח ואילך - לקושי דבורים המתורגם ח"א עמ' 158 ואילך)

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומפלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל זרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

להתעלות אל העבר הרחוק

אח! כמה חיות ועידוד מביאה התוועדות חסידית כזו, זה משרש את כל החרולים מהחיים השריית ומזגת רביעית של חיים בחיי היום יום, שחיי השעה של חיי העולם הגשמי נהיים אחרים לגמרי, זכים וטהורים יותר

אנשים אלה חיים כעת מחדש את אותם רגעי אור וקודש

אחד מן העשרות הרבות של זכרונות הילדות שלי הוא המחזה הבהיר, כשבאחד מלילות חנוכה, בשנת תר"נ, התאספו מורי החסיד רשב"ץ, החסיד ר' הענדל, והחסידים ר' אהרן ור' יקותיאל מדוקשיץ והחסיד ר' זלמן והפליגו בזכרונות ימי קדם, עת היו אברכים ונוסעים אל הוד אב-הסבא, ה"צמח צדק". בתוך כך התרומם לפתע החסיד ר' זלמן והחל לנגן את ניגונו של אב-הסבא, בו הי' מתפלל מוסף של ראש השנה. כל הנוכחים עמדו ממקומם והצטרפו לשירתו.

כשהגיעו לאותה תנועה הידועה אצל החסידים, בה הי' אב-הסבא, אדמו"ר ה"צמח צדק", אומר המלים "אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמץ בך", נכנסו כולם להתלהבות גדולה עד שפניהם להטו ודמעות זלגו על לחייהם. ראו בחוש שאנשים אלה חיים כעת מחדש אותם רגעי אור וקודש, ובלי ספק ספיקא, שכל אחד מהם חש באותו רגע איך שהוא עומד ליד הרבי, רואה ושומע את הרבי בתפלתו.

בידעי ברור - מן הפעמים הרבות ששמעתי - כיצד הי' נראה ה"זאל" של אב-הסבא, אדמו"ר ה"צמח צדק", ואת המקום בו עמד בשעת תפלתו, עשה עלי ניגונם ומראה פניהם רושם חזק, עד שנמשכתי בהתלהבותם ונדמה היה לי שאני רואה את אב-הסבא, אדמו"ר ה"צמח צדק" עטוף בטליתו, לבוש בכגדי לבן וככיפתו הלבנה ואומר - "אשרי איש שלא ישכחך", וכאילו אני שומע את קולו הקדוש המשתפך במלים "ובן אדם יתאמץ בך".

ה. מקרא אני דורש

פרה אדומה - ה"חוק" שבכ"ף התורה

מדוע נאמר "זאת חוקת התורה" שמשמע מזה שפרה אדומה היא החוקה היחידה בתורה, הרי ישנם עוד חוקים? / מדוע זה שמתמא את הטהורים ומטהר את הטמאים אינו הסיבה לה"חוקה" שבפרה אדומה? / ביאור בגדר ה"חוקה" שבפרה אדומה שמיישב כמה שאלות ודיוקים בלשון רש"י

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 123 ואילך)

ט. פנינים עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה

הסימן האמיתי לרועה ישראל

המן, ענני הכבוד והבאר - השפעות שונות של התורה לישראל / משה הרועה, אהרן האוהב את הבריות, ומרים היא פועה / מנהיג ישראל אמתי - מניח טובתו על הצד ודואג לטובת צאן מרעיתו

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 331 ואילך)

יד. פנינים דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות

כסוגיא דהאחוז ס"ת ערום

יתלה הסברות שבש"ס בחקירה בג' דרכים בהגדרת מהות דין המטפחת שעושין לס"ת, אם הוא משום אחיזת הס"ת, משום כבוד הספר עצמו או שהיא אחת מחלקי גוף הספר / עפ"ז יבאר פלוגתת ב' הפירושים בהא דנקבר ערום מאותה מצוה, ויתרץ קושיית התוס' על פירוש הי"מ דליכא שום רבותא

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ג עמ' 141 ואילך)

יט. תורת חיים

כ"י לברכה

כ. מעשה רב

לצאת מההגבלות כל יום

כא. דרכי החסידות

להתעלות אל העבר הרחוק

אינו מזכיר אודות הסכסוך שהי' לו עם משפחתו, וידוע מאמר רז"ל ששלוש הוא כלי לברכה בגשמיות וברוחניות, ובלי נדר, כשאהי' ערב ראש חודש הבע"ל, על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכיר אותו ואת בני שיחיו להמצטרך להם, וכיחוד לפרנסה כבקשתו, והנני מקוה לשמוע ממנו בשורות טובות בזה.

אינני מכיר את ההנהגות במלון שלו, אבל הי' ראוי וזה גם כלי לברכה והצלחה לפרנסה, שבלובי של המלון או בחדר הקריאה המיוחד או בשולחנות הקטנים, יהיו בנמצא מספר ספרים יהודיים שיוסיפו יראת שמים וידיעת התורה אצל הקוראים הן באידיש והן באנגלית, והנני משער שימצא עם מי להרכיב רשימה של ספרים מסוג זה. הנני מסיים מכתבי בברכה לפרנסה בהרחבה, והשי"ת יתן לו גשמיות והוא יעשה מגשמיות רוחניות.

(תרגום מאגרות קודש ח"ו עמ' רצ ואילך - אגרות קודש מתורגמות ח"א עמ' 359)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

פרה אדומה - ה"חוק" שבכל התורה

מדוע נאמר "זאת חוקת התורה" שמשמע מזה שפרה אדומה היא החוקה היחידה בתורה, הרי ישנם עוד חוקים? / מדוע זה שמטמא את הטהורים ומטהר את הטמאים אינו הסיבה לה"חוקה" שבפרה אדומה? / ביאור בגדר ה"חוקה" שבפרה אדומה שמיישב כמה שאלות ודיוקים בלשון רש"י

א. בריש פרשתנו מעתיק רש"י את לשון הכתוב "זאת חקת התורה", ומפרש: "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר 'מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה' - לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחרי".

ובפשטות, כוונת רש"י היא לבאר את תיבת "חוקת", שנראית מיותרת; כי לכאורה, היה הכתוב צריך לומר רק "זאת התורה" (כלשון הכתוב בכ"מ צו ז, לו; מצורע יד, נד); וגם בפרשתנו גופא (יט, יד) - ולמה הוצרך להוסיף תיבת "חוקת"? ועל זה מפרש, שלשון "חוקת" שייך לזה שמצוה זו אין בה טעם "ואין לך רשות להרהר אחרי".

אמנם לפי זה, היה צריך רש"י להביא רק תיבת "חוקת" (שאותה בא ליישב) - ולמה העתיק ב'דיבור המתחיל' גם את התיבות "זאת... התורה"?

ב. אך ביאור הענין, דבאמת כוונת רש"י אינה ליישב תיבת "חוקת" לבדה [והרי כבר בכ"מ הסביר רש"י שלשון "חוקה" שייך למצוות שיש בהן קושיות ותמיהות כו' (ראה פירושו לתולדות כו, ה. בשלה טו, כו. אחרי יח, ד. קדושים יט, יט)]; אלא, לבאר את כלל מצוות הששון "זאת חוקת התורה" (ולכן העתיק כל שלושת התיבות):

הלשון "זאת חוקת התורה" משמעה, ש"זאת" - פרה אדומה - היא "חוקת התורה",

לצאת מההגבלות כל יום

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שבעת התחילו בעניני מסחר ביקש - בתור פ"נ - מכ"ק אביו אדמו"ר [מוהרש"ב נ"ע], "שלא יהיו אצלו 'הנחות בעלי-בתי' ("ער זא"ל ניט האָבען די בעל הבית'ישע הנחות"). והוסיף בסיפורו ל'י, 'הנחות בעלי-בתי' הנחות מוזהמות הן (ראה 'תורת מנחם - רשימת היומן

עמ' רסו. וש"נ).

כמוכן הכוונה היא [שהנחות אלו 'מוזהמות' ב'דקות', שהרי הדברים אמורים כבעלי-בתים שומרי תורה ומצוה במי"אום, אלא - שכביאור החסידות - נמצאים ב'מצרים', מצרים וגבולים, כל משך חייהם.

דכל משך חייהם היום הוא כהאומול, והמחר - כהיום, ואפילו המחר שלאחר זמן. ולא עוד, אלא ששאיפה לשינוי - הרי זה ענינו של משוגע בעיניהם, זאת אומרת, חוץ למסגרת שכל הבריא.

וכמה מאירים דברי רבנו הזקן בספר התניא שלו [פרק מ"ז], שבלשון המשנה "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" הוסיף רבנו הזקן המלות "ובכל יום ויום".

(אגרות קודש ח"כ עמ' קה ואילך)

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחי היום יום

כלי לברכה

כלי לברכה - בדוגמת הבקשה

...קבלתי הידיעה אשר התחיל בבנין בתים ב . . כדי למכור אותם אח"כ ומבקש לעורר רחמים רבים שיהי' בהצלחה, וכן לקבל נחת מבנותיהם שתחינה.

הנה כשאהי' על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אקרא את הפ"נ למילוי בקשותיו, אבל בטח מבין מעצמו ולמותר להעיר בזה אשר בכדי לקבל ברכות השי"ת צריכים לעשות כלים המתאימים לזה, שהם הכלים דתורה ומצות, ואם רק באפשרי הרי הכלים צריכים להיות מעין אותם הבקשות אשר זקוקים אליהן, וכן גם בזה הנה כדי שיהי' בנין הבתים ומכירתם בהצלחה, צריך הוא להמשיך הצלחה בביתו הוא, היינו שיהי' ביתו חדור ברוח של יראת שמים כפשוטו ממש, שיהי' לו שיעורים קבועים בתורה, ואשר ביתו יתנהג בדרך המצוה וביראת שמים. וככל אשר ירבה בהשתדלות המתאימה בהצלחת ביתו, היינו ברוחניות, כן תרבה הצלחתם בהבתים אשר בונה ויגדל הריח הגשמי במכירתם לאחר זה,

נוסף על זה, הנה מהראוי, אשר יקח על עצמו עתה - כמובן בלי נדר - אשר כשימכור הבתים הנ"ל בריוח, יפריש מזה לצדקה מספר אחוזים (פראצענטער) ובלבד שתהי' הצדקה קשורה בענינים של יראת שמים, והשי"ת יעזרם ויברכם לקבל נחת מבנותיהם, נחת יהודי וגם ממנו בעצמו.

(אגרות קודש ח"ו עמ' 276 ואילך)

שלום כלי לברכה בגשמיזת וברוחניות

הרה"ח . . מסר לי את הפ"ש שלו, וגם את בקשתו להזכירו לפרנסה, שאינו מרוצה מכפי שזה הולך עד עתה.

ה"חוקה" היחידה של התורה. ולפום ריהטא אין זה מובן כלל (וכמ"ש במפרשים כאן), שהרי כבר פירש רש"י עצמו (במקומות הנ"ל) שגם "אכילת חזיר ולבישת שעטנו וכיוצא בהם" הם "חוקים" - ואם כן, איך אפשר לומר שדוקא פרה אדומה, היא "חוקת התורה"?

ועל זה מסביר רש"י, שמצוה זו יש בה דבר מיוחד, שבה "השטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר 'מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה'" - עוד יותר משאר חוקים; ובמובן זה, הרי דוקא "זאת חוקת התורה" - ולא שאר מצוות.

והיינו, כי ב"חוקים" יש שני סוגים (בהבא לקמן - ראה משנ"ת במדור זה בש"פ חוקת תשע"ג, עיי"ש באורך):

(א) יש "חוקים" שבכללות הם מובנים, ורק שפרטים מסויימים בהם מעוררים קושיא ופליאה - ואלו הם ה"חוקים" שמזכיר רש"י במקומות אחרים, כמו "אכילת חזיר ולבישת שעטנו" (וראה תורת מנחם חמ"ט עמ' 276 ואילך).

(ב) "חוק" שהוא בכלל לא בגדר הבנה - ו"חוק" זה קיים דוקא במצות פרה אדומה, כי דוקא היא "חוקת התורה", ה"חוקה" היחידה (בכל התורה) מסוג זה שאינו מתיישב בשכל כלל.

ואזיל רש"י לשיטתו, בפ' בשלח (טו, כה): נאמר שם שהקב"ה שם בפני ישראל "חק ומשפט" - הכתוב אומר "חוק" סתם, מבלי להסביר למה כוונתו; ורש"י מפרש שהכוונה היא ל"פרה אדומה". ותמהו המפרשים - מנין למד רש"י שהכוונה היא דוקא לפרה אדומה, הרי קיימים עוד "חוקים"? [ראה ס' זכרון שם: "ונעלמה ממני מאיזה מקום למדה הרב ז"ל. ואין לומר שלמדה מ'חק', שאם כן כל חקות התורה גם כן כשעטנו וחבריו . . ומאי שנא פרה, וצריך עיון". - וראה בעוד מפרשי רש"י שם, ובשיחת ש"פ ואתחנן תשכ"ח בארוכה].

אלא שרש"י לטעמי, שדוקא מצות פרה אדומה היא ה"חוק" היחיד באופן זה שאינו מושג בשכל כלל, ולכן דוקא על פרה אדומה מתאים לומר "חוק" סתם (בלשון יחיד), מצד החידוש המיוחד שיש בה, אפילו ביחס לחוקים אחרים.

ג. והענין בזה - הטעם לכך שפרה אדומה נחשבת "חוקה" מיוחדת במינה, שאינה מתיישבת בשכל כלל - יובן בהקדים:

הנה במפרשי רש"י (ראה דברי דוד. נחלת יעקב. צדה לדרך. ועוד) הסבירו את ה"חוקה" שבענייננו בשני פרטים:

(א) מי חטאת יש בהם דבר והיפוכו: הם מטמאים את הטהורים ומטהרים את הטמאים (ראה במדבר רבה פ"ט, ה. תנחומא פרשתנו ז).

(ב) בטהרת מי חטאת, מזים על הטמא שתים ושלוש טיפות בלבד והוא כבר נעשה טהור - מה שאין כן בטומאות אחרות, צריך הטמא לטבול את כל גופו במקוה (ראה במדבר רבה פ"ט, ח. תנחומא פרשתנו ח).

אלא שהתוס' אינם מפרשים כפירוש זה בביאור תירוץ דאביי (אף שגם לדידהו י"ל דשלילת הסברות הקודמות ע"י אביי היא מטעם הנ"ל, שהמטפחת היא מגוף קדושת הספר). כי לפירוש זה נמצא דלתירוץ של אביי נשתנה הפירוש בהא דנקבר ערום. דהנה, לפי ב' האופנים הראשונים הכוונה ב"נקבר ערום" היא להשמיענו במה **נענש** ע"ז (פירוש שיש כאן פעולה של עונש שנוטלים ממנו איזה ענין שיש לו מצד עצמו, ומפשיטים ממנו לבושו), ואילו להמסקנא, ד"ערום בלא אותה מצוה", הרי הכוונה היא לחדש דיש חסרון בקיום המצוה שלו (והוא ערום מהמצוה עצמה), ולא שצריך להענישו ולהסירה ממנו. וזה אינו מתיישב, דמפשטות לשון הגמרא משמע שלכל ג' הדעות הגדר של "נקבר ערום" הוא שווה – שזהו עונש, שמפקיעים ממנו דבר שיש לו ולא שמשמיעים לנו איזה דבר מעולם לא הי' בידו [וקושיית התוס' "מאי רבותא כו" רק לטעמיך דהיי"מ הקשה כן]; ולהכי מפרש הריב"א ש"נקבר ערום בלא אותה מצוה" היינו "בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ס"ת ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה כו" – היינו שהוא לענין מצוה נוספת שעשה אז, מצות הקריאה, דבאמת קיים מצות הקריאה, אלא שמענישים אותו ונוטלים ממנו את ה"שכר מן הקריאה".

ובעומק יותר יש לומר בביאור ב' הסברות, שהיי"מ והריב"א מחולקים גם בעצם גדר מטפחת (אליבא דאביי דהוי חלק מגוף הס"ת, שלכן שולל הסברות הקודמות שבש"ס), עד כמה הוי חלק מגוף הס"ת. דלדעת הי"מ, המטפחת הוא ענין וחלק רק מגוף **מציאות** הס"ת, ולהכי קשור הדבר רק למצות האחיזה שאוחז גוף הספר; אבל אי"ז שייך למצוות האדם הקשורים עם התוכן והמטרה של מציאות הס"ת וכתבתה ("ולמדה גו' שימה בפיהם", קריאה בתורה וכיו"ב). ולהכי אי אפשר לפרש ש"ערום בלא אותה מצוה" היינו מצות הקריאה שעושה באותה שעה, דהלא הקריאה בתורה אינה שייכת למטפחת הספר, ולכן אין האיסור של אחיזת ס"ת בלי מטפחת פוגם כלל במצות הקריאה (וכעין לשון הירושלמי שבת פ"ג ה"ג, בהחילוק בין קורע בשבת שיצא ידי קריעה למצה גזולה שאינו יוצא בה ידי חובתו בפסח, "תמן גופא עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה", היינו דזה ש"הוא עבר עבירה" בשעת העשי, אינו נוגע למצות הקריעה. ועיין). אמנם לדעת הריב"א, המטפחת יש לה שייכות לכללות ענין הס"ת, שכל פרטי הס"ת קשורים זה בזה. ושוב כשאוחז ס"ת ערום חסר בשלימות הקריאה בתורה (אע"פ שבמעשה האדם, הרי האחיזה והקריאה הן ב' פעולות נפרדות זמ"ז).

אולם אין נראה שלכך היא כוונת רש"י; כי:

הפרט הא', זה שמי חטאת מטמאים את הטהורים ומטהרים את הטמאים – הנה בדרך הפשט מובן הוא גם בשכל, כי: (א) כבר הביא בס' החינוך (מצוה שצו) דוגמא לזה, מ"כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות. . מלאים סגולות בהפכים, יקררו החמים ויחממו הקרים" (ועד"ז כתב בבאר מים חיים על רש"י כאן). (ב) רש"י עצמו נותן לזה טעם (כפירושו בהמשך הפרשה, "מדרש אגדה" שהעתיק מיסודו של ר"מ הדרשן), וז"ל: "וכשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו, כך פרה מטמאה כל העוסקין בה; וכשם שנטהרו באפרו, שנאמר ויזר על פני המים וגו'", כך יולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים". והפרט הב', זה שמספיקות שתיים ושלוש טיפות כדי לטהר את כל האדם הטמא – הרי זה מדבר על אופן הטהרה של מי החטאת; אולם מדברי רש"י משמע, כי ה"חק" המיוחד שייך לעשיית הפרה האדומה, ולא לטהרת מי החטאת (שבאה לאחר סיום עשיית הפרה, כמובן):

במקום אחר בפירושו (אחרי יח, ד) כאשר מדבר רש"י על כמה "חוקים" הוא מזכיר בין חוקים אחרים גם "טהרת מי חטאת" – ואילו בפרשת בשלח, כשנאמר "חק" בלשון יחיד, הוא כותב "פרה אדומה". משינוי זה בלשון משמע, שאלו שני ענינים שונים: יש את "טהרת מי חטאת" שהיא דומה ל"חוקים" אחרים, ואילו ה"חק" המיוחד במינו הוא (לא "טהרת מי חטאת", אלא) "פרה אדומה", עצם עשיית הפרה.

ד. והביאור בזה:

"טהרת מי חטאת" (שבאה לאחר עשיית הפרה) היא ענין שבכללותו מובן הוא בשכל: מובן הדבר שמים יש בכוחם להסיר לכלוך, ועל דרך זה מים כמו מי מקוה – יש בכוחם להסיר לכלוך רוחני (טומאה). אלא שב"טהרת מי חטאת" יש חידוש, והוא שבעוד בטבילה במקוה צריך הטמא לטבול את כל גופו במים, הרי במי חטאת מזים על הטמא כמה טיפות בלבד והוא כבר נעשה טהור (וראה לקוטי שיחות ח"ח ע' 185).

ולכן ענין זה דומה לשאר החוקים, שיש להם הבנה בכללות, ורק שיש קושי בהתאמת הפרטים;

אבל "פרה אדומה", היינו: עשיית הפרה, היא ענין שאין לו מקום בשכל כלל:

אין להשוותה לשאר הקרבנות, שהרי (א) הרי לא מקריבים ממנה מאומה על גבי המזבח, (ב) עשיית הפרה, על כל פרטיה, מוכרחת להיות דוקא "חויך לשלש מחנות" (רש"י פרשתנו יט, ג) – בדיוק להיפך מקרבנות שמקומם הוא דוקא בפנים, במקום הקודש! [וראה גם ספר החינוך מצוה שצו: "התימא הגדול בה מהיותה נעשית מחוץ למחנה שלא כדרך שאר הקרבנות"].

וגם אין לדמותה לשעיר המשתלח, שנשלח "אל ארץ גזירה" וענינו הוא שנושא עליו את כל עוונות ישראל (אחרי טו, כב); כי, פרה אדומה (לפי הפשט) שייכת היא "לה" (יט,

(ח) - בהיפך משעיר המשתלח, ולכן נעשית על ידי כהן חשוב ביותר: "מצותה בסגן" (פרש"י יט, ג), ומזים ממנה "נוכח פני אהל מועד" (יט, ד), וכפי שמציין רש"י בהמשך הפרשה (יט, ט): "קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים".

ונמצא איפוא שכללות עשיית הפרה היא ענין מיוחד לגמרי, שאין לו הסברה בשכל; ולכן דוקא במצוה זו "השטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה", יותר משאר "חוקים" - ולכן "זאת (דוקא) חוקת התורה", "גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחרי".

נויעיין בשבת קיג. דר' יוחנן מארי דשמעתתא דנן קרי למאני" מכבודותי". אמנם סברת הדעה השני' בש"ס היא שדין המטפחת שייך גם לכבוד החפצא דס"ת גופא. ולכן עונשו של האוחז ס"ת ערום צ"ל מדה כנגד מדה בהסרת דבר שהוא מכבודו ומעלתו של האדם גם בינו לבין עצמו, ולהכי ס"ל שנקבר ערום בלי מצוות, כי המצוות נקראו בדברי חז"ל לבושים לאדם, דיעויי' בש"ס סוף חגיגה דתלמידי חכמים המלאים בתורה "גופן אש" אבל בעלי מצוות הוו כמו מצופים בזהב [וראה תדבא"ר פכ"ז: "כי תראה ערום וכסיתו, כיצד כו' זרזהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות"], אמנם לבושים אלו הלא אין גדרם רק זה כדבר צדדי כלפי אחר, אלא זה כלבוש הקשור במהותו עם הדבר המתלבש בו. דענין התורה שבאדם (שהיא "גופו" של האדם הלומד) הוא לימוד ההלכות של המצוות, והמצוות הן "לבושים" ומשמשים לתורה, שעל ידם באים לידי פועל הלכות התורה.

ומעתה נוכל לבוא אל החידוש בביאור דעת תירוץ אחרונא דמסקנא, דאמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה, דיש לומר שהוא לפי שמסקנתו כאופן השלישי דלעיל, שהמטפחת אינה ענין בפני עצמו שנכרך אל הס"ת כדי להוסיף לו כבוד, אלא היא נעשית מעין הדברים שהם חלק מהס"ת גופא ממש. ולהכי אין לומר שהעונש הוא שמאבדים ממנו מצוות סתם, שהרי המצוות (שהן ציפוי ולבוש, כנ"ל) הן ענין נפרד שאינו גוף התורה והאדם הלומדה; אלא ערום בלא אותה

ויבואר ע"פ מה דקיי"ל בשבת קה: דהקורע על מתו בשבת אע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה. היינו דגם כאשר ע"י מצוה זו נעשה דבר בלתי הגון בדין אחר בתורה - מ"מ כיון שאינו חסרון בגוף מצוה זו של קריעה, הרי קיים הקריעה ויצא ידי חובתה. וע"פ סברא זו י"ל גם בנדו"ד, דאילו נימא שהמטפחת היא דין נפרד מעצם החפצא דס"ת, היינו שאין חסר בקדושת עצם החפצא כשאין לו מטפחת, שוב י"ל דגם באחיזת ס"ת ערום, שעשה דבר בלתי רצוי והחסיר את המטפחת שהיא דין וחיוב בתורה (משום כבוד וכו'), מיהא אינו מפסיד עי"ז את גוף מצות האחיזה של הס"ת, שהרי אחז כאן ס"ת השלם בקדושתו. ומעתה מחזור דזוהי גוף הרבותא בסברת אביי לדעת הי"מ בתוס', דקא משמע לן שמטפחת היא חלק מגוף הס"ת (ולכן שולל ה"מדה כנגד מדה" המבואר לפנ"ז), ושוב מתחדש דבנדו"ד אינו מקיים את מצות אחיזה כשאוחז בלא מטפחת, ושאני מהקורע ומחלל את השבת, כיון שכאן המטפחת אינה דבר נפרד מגוף הס"ת אלא היא חלק מהס"ת, וכשאוחז את הס"ת ערום בלי מטפחת חסר בהס"ת עצמה, וממילא נחסר במצות אחיזת ס"ת.

בהם איזה סברא תורנית. ואדרבה, הש"ס מביא סברות ושוללם כדי לחדש עי"ז מהי ההבנה שצריך לשלול ומהי ההבנה הנכונה, ונמצא שהבנת סברות הקס"ד מסייעות להבין היטב חידוש המסקנא (עיין בכל זה בלקוטי שיחות חט"ו ע' 94 וח"ח ע' 240, ושם נתבאר).

ולפנים ריהטא נראה לבאר דהקס"ד מתחילה דערום ממש קאמר, הוא לפי שישוד כל מהלך הש"ס כאן מעיקרא הוא שכל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום אינו עונש סגולי סתם, אלא הוא מסובב ותוצאה ממעשה האחיזה, מדה כנגד מדה. דהנה, האדם הושווה לס"ת, כדאיתא בשבת קה: "העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרפה". ולהכי האוחז ס"ת ערום בלא מטפתו, אף הוא נענש כנגד זה שיקבר ערום בלא מלבושיו. ומעתה יש לברר סברת המסקנא לשלול הדבר ולומר דה"מדה כנגד מדה" הוא באופן אחר דוקא.

ויובן ע"פ חקירה יסודית בגדר דינה של מטפת זו שיש על ספר תורה, ועד כמה שייכת לקדושת גוף הספר. דצד אחד בדבר י"ל דהמטפת אינה שייכת להפצא דגוף הספר תורה עצמו, וכל גדרה הוא רק דבר הנצרך לפעולת האחיזה דהגברא [היינו שעד שבא לכאן צורך האחיזה - לא הי' הספר חסר כלום מצ"ע], דרק בכדי שהאדם יוכל לאחוז בס"ת אזי צריך לאפשר אחיזה באופן של כבוד ע"י מטפת [וכן י"ל פ' לכאורה לפי פי' הב"ח או"ח סי' קמז, שכתב דאחיזה במטפת הצריכה גם

באחיזה בעמודי ס"ת, שצ"ל ע"י מטפת, ומשמע שגם המטפת סביב הס"ת כמוה שאינה חלק מן הספר ולא נצרכה אלא לאחיזה]. אבל אפ"ל לצד שני, דהמטפת אינה רק כדי לאפשר האחיזה, אלא ענינה נוגע להפצא דהספר ומוסיף בכבודו מצד עצמו - דספר עם מטפת מכובד הוא [ועיין בט"ז שם, "ותו דפי' רש"י כו' ס"ת ערום בלא מטפת סביב ס"ת הרי דאינו מקפיד רק על מה שדרך להיות ע"י ס"ת כו'"]. ועוד בה שלישי' לומר צד נוסף בזה, דענין המטפת שייך להפצא ממש, היינו לא רק לכבוד הס"ת (שהוא דין נוסף על עצם החפצא וקדושתו, שלאחר שישנו חפצא קדוש זה - נדרש שיהי' מכובד), אלא הוי דבר המסתעף גם מעצם הס"ת וקדושתה, דבדומה לזה שלהשלמת החפץ וקדושתו צריך שיהיו בו גליוני הספר כן צריך שתהי' בו מטפת [ועיין בלשון הלבוש או"ח שם גבי המטפת: ומשום קדושת ס"ת צריכים לזוהר בה מאד כו'. ע"כ], היינו שהמטפת נעשית כמו חלק מהספר עצמו ומעין גליון הספר.

וי"ל דהן הן ג' הסברות שבש"ס. דלדעת הקס"ד הראשונה, שנקבר ערום היינו כפשוטו בלי לבושים, סברינן שהמטפת היא דבר צדדי בלבד, שהוא לבוש להס"ת; ולכן עונשו של האוחז ס"ת ערום הוא, שנוטלים מהאדם את מלבושיו בלבד, היינו לבושים סתם שהם דבר שאינו חלק מגופו ועצמו, ואינם נצרכים לאדם כלפי עצמו (שהוא ה"חפצא דגן - שהושווה לספר תורה), אלא משמשים בעיקרם כלפי גברי אחריני זולתו, שלא יתגנה לעין הבריות ויהא צנוע ומכובד

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

הריגת עוג בשליחותם של ישראל

ויכו אותו

משה הרגו כדאיתא בברכות בהרואה עקר טורא בת תלתא פרסי וכו' (כא, לה. רש"י)

לכאורה לשון רש"י תמוה, דאם כוונתו להוכיח ש"משה הרגו" ממה "דאיתא בברכות" הו"ל להביא את לשון הגמ' (נד, ב) שם "ומחיי בקרסולי וקטלי", שזמה רואים שמהה הוא זה שהרגו, אך בתיבות "עקר טורא בת תלתא פרסי" אין רא"י כלל לזה?

ויש לומר הביאור בזה:

כוונת רש"י בהבאת תיבות אלו היא לתרץ מדוע נאמר "ויכו אותו" לשון רבים, אם "משה הרגו"?

ולכאורה הי' אפשר לתרץ על פי מה שפירש רש"י לעיל בפרשתנו על הכתוב "וישלח ישראל מלאכים" (כא, כא) שתלה הכתוב דבר זה בישראל אף שמהה עשה את זה, כי "משה הוא ישראל וישראל הם משה", ועד"ז י"ל בנדוד, שלמרות ש"משה הרגו" מ"מ נאמר בכתוב "ויכו אותו", כי "ישראל הם משה".

אך פשוט שאין לפרש כן, שהרי תליית מעשה משה בישראל הוא רק כאשר מעשה משה הוא בשליחותם של ישראל, שאזי נחשב מעשה משה כמעשה שעשו כל ישראל, אך בנדוד לכאורה הריגת עוג לא היתה בשליחותם של ישראל, וא"כ מדוע יתלה הכתוב מעשה משה בישראל? והוה שמתרץ רש"י שבגמ' כתוב ש"עקר טורא בר תלתא פרסי", ונמצא, שרצה עוג להשמיד את כל ישראל כולם, שלכן לקח הר בגודל כל השטח בו היו ישראל מצויים באותה שעה. וא"כ היו כל ישראל מחוייבים להרגו מדין "הבא להרגך השכם להרגו". וע"כ שפיר תלה הכתוב מעשה משה בכל ישראל כולם, כי מעשה

משה הי' גם בשליחותם של כל ישראל.

(ניפ' לקוטי שיחות ח"ח עמ' 134 ואילך)

איך נהי' מ"שרף" - "נחש נחושת"?

ויעש משה נחש נחושת

לא נאמר לו לעשותו של נחושת אלא אמר משה, הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחושת לשון נופל על לשון (כא, ט. רש"י)

הקשו המפרשים (ראה רמב"ן כאן ונו"כ רש"י), איך כותב רש"י "הקב"ה קוראו נחש", הרי בקרא מפורש שהקב"ה אמר "עשה לך שרף" ולא הזכיר "נחש"?

ויש לבאר בפשטות:

לעיל (כא, ו) כתב רש"י שפירוש "הנחשים השרפים" הוא "ששורפים את האדם בארס שיניהם", ולפי זה יוצא, ש"שרף" אינו שם ל"נחש" אלא לפעולת השריפה. וא"כ, על כרחך יש לומר ש"עשה לך שרף" הוא מקרא קצר, ובאמת הקב"ה אמר למשה "עשה לך נחש שרף", דבאם לא כן, מאין הי' משה יודע לעשות נחש דווקא?

אלא שלפי זה יוקשה לאידך גיסא, באם "עשה לך שרף" הוא מקרא קצר, הרי יתכן שהקב"ה ציווה בפירושו לעשותו של "נחושת", ומהיכן הראי' ש"לא נאמר לו לעשותו של נחושת"?

אלא, שלפני זה (ברש"י הקודם) כתב רש"י שהטעם לעשיית הנחש הי' כדי שיסתכלו ישראל כלפי מעלה, ואז ישעבדו את לבם לאביהם שבשמים, ובזכות זה יתרפאו. והרי פשוט שלמטרה זו אין שום נפק"מ אם הנחש הי' נעשה מ"נחושת" או מחומר אחר! ובמילא אין לומר שהקב"ה ציווה את משה לעשותו של נחושת דוקא, אלא משה עשה כן על דעת עצמו, וכדברי רש"י שעשה כן כי "לשון נופל על לשון".

(ניפ' לקוטי שיחות ח"ח עמ' 71 ואילך)

הידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בסוגיא דהאוחזו ס"ת ערום

יתלה הסברות שבש"ס בחקירה בג' דרכים בהגדרת מהות דין המטפחת שעושיין לס"ת, אם הוא משום אחיזת הס"ת, משום כבוד הספר עצמו או שהיא אחת מחלקי גוף הספר / עפ"ז יבאר פלוגתת ב' הפירושים בהא דנקבר ערום מאותה מצוה, ויתרץ קושיית התוס' על פירוש הי"מ דליכא שום רבותא

בשמאלה עושר וכבוד. ויל"ע טובא מהי מענת הי"ש מפרשים" על קושיא רבה זו, דמאי רבותא היא שכשעשה מצות אחיזה שלא כהוגן – אין בידו מצות אחיזה גופא.

והנראה בזה בהקדים תחילה ביאור מהלך השקו"ט בש"ס כאן, דמתחילה קס"ד דהיינו ערום ממש, ואח"כ קס"ד דהיינו בלא מצוות כלל, ורק למסקנא אמרינן דהיינו בלא אותה מצוה. כי הנה, אף שהש"ס פריך בלשון תמיהה הנך סברות קמיותות, עדיין בודאי יש לנו לומר דיש כאן איזה כוונה ושום סברא, ודבר שאין בו שום שכל וגדר לא יזכירו הש"ס [וכבר ביארנו במקום אחר יסוד מוצק, בראיות מן הש"ס והמפרשים, דגם סברות שנדחו לגמרי בש"ס בהכרח לומר שיש

גרסינן בסוף מגילה: "אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל האוחזו ספר תורה ערום נקבר ערום, ערום סלקא דעתך, אלא אימא ערום בלא מצות, בלא מצות סלקא דעתך, אלא אמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה" [והוא אחד מן המקומות בש"ס שדימו והשוו בין התורה לאדם – כנרמז בפרשתנו (יט, ד) "זאת התורה אדם"]. וכתבו התוס' ד"ה בלא אותה מצוה, בכיבור מסקנת הש"ס "ערום בלא אותה מצוה" – "יש מפרשים מצות אחיזה. וקשה, מאי רבותא, פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן. לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחזו ס"ת וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה, וכן אחזו לגוללו או להגיהו, אבל אוחזו במטפחת אורך ימים בימינה

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הסימן האמיתי לרועה ישראל

המן, ענני הכבוד והבאר – השפעות שונות של התורה לישראל / משה הרועה, אהרן האוהב את הבריות, ומרים היא פועה / מנהיג ישראל אמת – מניח טובתו על הצד ודואג לטובת צאן מרעיתו

אמרו חז"ל "שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל . . . וג' מתנות טובות ניתנו על ידם . . . באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה. מתה מרים נסתלק הבאר" כנלמד מהאמור בפרשתנו (כ, א-ב) "ותמת שם מרים . . . ולא הי' מים לעדה", ומכל מקום "חזרה בזכות שניהן" – משה ואהרן, וכאשר נסתלק גם אהרן ועמו ענני הכבוד – "חזרו שניהם – הבאר וענני הכבוד – בזכות משה" (תענית ט, א).

והנה, כל אחד מן ה"פרנסים טובים" שקיבלו ישראל מתנה בזכותו, יש לו קשר פנימי ורוחני עם המתנה שבאה בעטיו, ומביאור הדברים בדרך הפנימיות, תוכן השייכות בין שלשת ה"מתנות טובות" לשלשת ה"פרנסים טובים", ויתבאר גם היאך "חזרו שניהם בזכות משה" למרות שהמן והבאר שייכים לכאורה לאהרן ומרים דווקא, וגם יתבאר אשר יש לכל אחד ללמוד מעין זה בעבודתו אשר יעבוד בה את השי"ת.

המן, ענני הכבוד והבאר – השפעות שונות של התורה לישראל

ענני הכבוד, המן ובארה של מרים, שלושה עניינים המה בתורת ה', אשר כל אחד מהם מבטא עניין וצד אחר בתורה הקדושה:

מן – השפעה פנימית

המן הוא מזון שהיו אבותינו אוכלים במדבר, והמיוחד במזון, שהוא נכנס בגוף האדם פנימה והאדם מעכלו עד שהופך להיות דם ובשר מבשרו, והיינו, שמורה על דבר שנקלט בפנימיות האדם.

הקב"ה קוראו נחש – ולא התורה

ויעש משה נחש נחושת

לא נאמר לו לעשותו של נחושת אלא אמר משה, הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחושת (כא, ט. רש"י)

לעיל בקרא מפורש שהקב"ה אמר "עשה לך שרף" ולא הזכיר "נחש", ומזה שכותב רש"י "הקב"ה קוראו נחש", רואים שאכן אמר הקב"ה למשה "נחש", ורק שלא הזכירו הכתוב. וצריך ביאור הטעם לזה.

ויש לבאר זה על פי מה שאמרו רז"ל "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה . . א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו" (ילקוט שמעוני לתהלים כה). ומבאר בספרים (אור התורה יו"כ ס"ע א'תקנו ואילך. לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1152) הפירוש בזה, שמצד התורה, ישנם מידות והגבלות ושיעורים, ועל כן אין בכוח התשובה לבד לכפר לגמרי על הזדונות, כי אם גם על ידי הקרבן שבא גם הוא לאחרי התשובה, שבכח התשובה לפעול שהזדונות ייעשו כשגגות, והקרבן שלאחר מכן מכפר על השגגות.

אך הקב"ה נעלה הוא מכל מידה והגבלה, ו"מי יאמר לו מה תעשה" (קהלת ח, ד), וגם אם "רבו פשעין, מה תעשה לו" (איוב לה, ו), ולכן אמר הקב"ה שגם בכוח התשובה לבדה להפוך הזדונות לזכיות.

והנה, "נחש דא יצר הרע" (זח"א לה, א), ו"נחש" זה נהפך כאן לדבר מחי' וטוב המחי' ומרפא את ישראל. וענין זה נפעל על ידי ש"הו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים".

ולכן לא נזכר ה"נחש" בתורה, כי מצד התורה אין בכוח התשובה להפוך את ה"זדונות" והנחש לזכיות ולדבר המחי', ורק "הקב"ה קוראו נחש",

כי בכוחו של הקב"ה לבד להפוך גם את הנחש שיהפך לדבר המחי' ולזכיות גדולות.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 76 ואילך)

נחש שממית ומחי'

עשה לך שרף נו' והי' כל הנשוך וראה אותו וחי

אמרו רבותנו, וכי נחש ממית או מחי', אלא כוונתו שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו היו נמוקים (כא, ח. רש"י)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

"נחש" מורה על ענין המיתה, שהרי המיתה נגזרה בעולם מצד חטא עץ הדעת, שנעשה על ידי הנחש. ועד שאלו שלא הי' בהם חטא, מתו "בעטיו של נחש" (שבת נה, ב). ומ"מ ציווה הקב"ה "עשה לך שרף" שהוא נחש, ומזה יומשך חיים לישראל.

ונמצא, שנתהפך הנחש מן הקצה אל הקצה, ומענין המורה על מיתה נהפך לדבר המחי', וכדברי רז"ל "ימחה שמם של אפיקורסין, שהן אומרים אין תחיית המתים, הרי צורת נחש ממית עשה בו המקום חיים תחיית המתים" (ילקוט שמעוני עה"פ).

ואם תשאל "וכי נחש מחי'?" איך יתכן דבר כזה, הרי "נחש ממית", והוא ענין המיתה? על זה "אמרו רבותינו" שדבר זה נפעל על ידי התשובה:

איתא בזהר "והנחש כו' דא יצר הרע" (זח"א לה, ב), וכאשר שעבדו ישראל את לבם, ופעלו גם על ה"נחש" שבלבם שתמורת היותו מנגד לקדושה – "נחש ממית" – ייהפך להיות משועבד "לאביהם שבשמים" ו"נחש מחי'", הרי בכוחה של תשובה זו לפעול שגם ה"נחש" שהביא מיתה לעולם ייהפך לטוב, להיות נמשך על ידו חיים, ו"היו מתרפאים".

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 75 ואילך)

לקראת שבת

יא

וכפי שרואים שהמן ירד לכל אחד כפי מדריגתו: לצדיקים היה יורד המן כשהוא ראוי לאכילה, הבינונים היו היו מקבלים "עוגות" הצריכות אפיה, ואילו הרשעים נזקקו ל"טחנו בריחים" או "דכו במדוכה" (יומא עה, א). כי דבר שמשפיע על פנימיות האדם, הרי כל אדם שונה הוא, והדבר משפיע עליו באופן אחר, וגם כל אחד צריך השפעה אחרת.

וה"מן" רומז על לימוד התורה, שצריך האדם להבין את התורה ו"לקלוט" את הדברים בפנימיותו, כדי שידע כיצד צריכה להיות הנהגתו והנהגת בני ביתו.

ולכן גם אופן חיוב לימוד התורה משתנה מאדם לאדם לפי כשרונותיו ומצבו, דיש מי שמחוייב בלימוד התורה כל היום (ראה תורה אור מגלת אסתר צח, ג), ואחר יוצא ידי חובת תלמוד תורה בקריאת שמע שקורא (מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ג ה"ד). וגם בקיום המצוות יש חילוקי מדריגות ואופנים, וישנם הידורי מצווה מסויימים שהם חובה על אדם חשוב, ואם אינו מהדר בהם הרי זה חילול ה', ומאידיך, אדם פשוט אסור לו לנהוג בהידורי מצווה דמחזי כיוהרא (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה הי"א. לקוטי תורה מטות פד, ד. קונטרס העבודה פ"ז).

ענני הכבוד – הגנה חיצונית

ענני הכבוד לא פעלו בפנימיותם של בני ישראל, אלא הגינו עליהם מבחוץ: הרגו הנחשים שבמדבר, השווה ההרים וגיהצו הלבושים (ראה במדבר רבה א, ב. ועוד), שכל אלו אינן פעולות פנימיות בבני ישראל, כי אם הגנה ושמירה מפני דברים המזיקים ומפריעים. ומכיוון ששמירה היא עניין חיצוני שאינו מתייחס למהות הפנימית של האדם, שמרו עננים אלו על כל ישראל ששהו בתוכם באופן שווה, בלא חילוקי מדרגות ומעמדות.

וזהו עניינם הפנימי של ענני הכבוד, שישראל חיים ונמצאים ב"מדבר", הוא העולם הזה שנמשל למדבר לפי שהוא שמם מגילוי אלקותו ית' – "אשר אין מים" (דברים ה, טו), ויש בו כל מיני הזיקות והפרעות לעבודת ה' – "נחש שרף ועקרב", וענני הכבוד הם כח המסירת נפש שיש בכל אחד מישראל, המגין מכל הסכנות האורבות מבחוץ, ונותן כח לגבור על הנחשים וההרים ולעבדו ית'.

וכח המסירת נפש הלזה הוא שווה בכל איש ישראל מגדול ועד קטן שבקטנים, דכאשר מתעוררת פנימיות הנשמה של יהודי בעת ניסיון של כפירה בה' רח"ל, אזי גדול שבגדולים וקטן שבישראל שווים המה במסירת הנפש בהכרזת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" – בלי חילוקי מדריגות וכוונות!

מי הבאר – המשכת התורה למקומות נחותים

טבעם של מים, שאינם משביעים את האדם מצד עצמם, אבל הם המובילים את המזון

ומחלקים אותו בכל חלקי הגוף. וכמו כן המים רומזים על הבאת שני העניינים של "מן" ו"ענני הכבוד" שבתורה, שיבואו לידי ביטוי בחיי היהודי, ויוכל להשתמש בכוחות אלו לעבודת ה'.

דהאדם הלא הוא יושב בתי חומר, והתורה היא חכמתו ית' ואין לו ערך והשגה בה, אלא שהתורה נמשלה למים, כי "מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה ירדה ממקום כבודה" שהיא חכמתו ית', ו"משם נסעה וירדה". עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה (תניא פ"ד), ונמצא, שענין ה"מים" שבתורה הוא זה שירדה התורה ממקום כבודה, והכח של כל אחד מישראל להביא את התורה לידי פועל בעבודת היהודי בגשמיות.

משה הרועה, אהרן האוהב את הבריות, ומרים היא פועה

ומעתה תובן השייכות בין ה"פרנסים" ל"מתנות" שנתנו בזכותם:

משה היה רועה את ישראל, שרועה עניינו לזון ולפרנס צאנו בפרטיות כל אחד כפי צרכיו, ולכן הגיע בזכותו ה"מן", שהיא ההשפעה הפנימית של התורה בכל איש ישראל כפי מדרגתו.

אהרן הייתה דרכו "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב), שלא היה מביט על מעשי היהודי כי אם על נשמתו האלוקית ואוהבו ללא כל חילוק בין גדול לקטן, ועל כן הגיעו בזכותו "ענני הכבוד" – כח המסירת נפש שהוא בכל ישראל בשווה.

ומרים היא פועה (סוטה יא, ב) שהתמסרה לגידול הקטנים במצרים, שרומז על אלו המצויים במדריגה נמוכה, ושמה מרים נקרא "על שם המרור" (ילקוט שמעוני רמז קסב) – לפי שהייתה בזמן קושי הגלות שאז המצב הרוחני הוא נמוך ונחות, ובזכותה ניתנה באר המים שרומזים על ירידת התורה למדריגות התחתונות ביותר.

מנהיג ישראל אמתי – מניח טובתו על הצד ודואג לטובת צאן מרעיתו

הגם שעבודתו של משה מצד עצמו היא השפעה פנימית לצאן מרעיתו, "מן", מכל מקום הנה לאחר שנסתלקו ענני הכבוד והבאר בהסתלקותם של מרים ואהרן, חזרו העננים והבאר בזכותו של משה, ומעתה משפיע הוא לישראל גם עניינים אלו, אף שאינם שייכים לדרך עבודתו לכאורה.

והטעם לזה:

הסימן האמיתי של רועה ישראל הוא – שאינו עוסק רק בעבודה השייכת לו, אלא

בשעה שמוכרח לצורך השעה, מניח את עצמו על הצד, ומוסר נפשו בשביל בני ישראל. ובשעה שצריכים לקרב ליבן של ישראל, גם פחות שבפחותים, להקב"ה – מניח רועה ישראל את ענייניו על הצד, ומלמד את בני ישראל אל"ף בי"ת, אם א"ב של תורה ומצוות, או א"ב כפשוטו.

ולכן, בשעה שנסתלקו אהרן ומרים, ולא היה מי שיעניק לישראל את ההשפעה שבאה בזכותם, פנה ראש ישראל להתעסק בעצמו בעניינים אלה, הגם שלא היה זה לפי ערכו.

והנה, כל יהודי יש בו ניצוץ מנשמת משה רבינו (תניא פמ"ב), ואם כן יש ללמוד ממעשה משה לכל איש ישראל: דהגם שלכל אחד דרך עבודתו הפרטית השייכת לנשמתו, מכל מקום כאשר חסר לישראל ה"באר" וה"עננים", וקיימת הסכנה מנחשים שרפים ועקרבים – אזי דורשים מכל אחד שהוא יחזיר את הבאר ואת העננים, מבלי לחשוב אם זהו ענינו אם לאו, ויתעסק בקירובם של ישראל להקב"ה.

וכאשר יניח את עצמו וטובתו על הצד, ויקרב ישראל לאביהם שבשמים, אזי יקרב השי"ת אותו ואת בני ביתו, וייתן להם כל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

